

Ünite 3: Namaz

Genel Esaslar

Namaz Kavramı ve Çeşitleri

Namaz, Farsça bir kelime olup Arapça karşılığı "salâf"tır. Salât, sözlükte dua etmek, yalvarmak, rahmet etmek gibi anlamlara gelir. Namaz kılan kişiye "musallî" denir.

Hanefî fıkıh bilginlerine göre, namazlar, şer'î hükmü açısından farz, vacip, sünnet ve nâfile olmak üzere dört çeşittir.

Farz Namazlar; farz-ı ayın ve farz-ı kifâî olmak üzere iki kısma ayrılır. Günlük beş vakit namaz ile haftalık cuma namazı farz-ı ayındır.

Vacip Namazlar; yatsı namazından sonra kılınan üç rekât vitir namazı ile ramazan ve kurban bayramlarında ikişer rek'at kılınan bayram namazları vacip namazlardır.

Sünnet Namazlar; farz namazlardan önce veya sonra Hz. Peygamber (sav)'in sünnetine uyularak kılınan namazlardır. Bunlara revâtib adı da veriler. Bunlardan bir kısmı sünnet-i müekke, bir kısmı da sünnet-i gayr-i müekke olarak isimlendirilir. Gayri müekke sünnetlere müstehab ve mendub da denir.

Nâfile Namazlar; nâfile kelimesi geniş anlamıyla farz ve vacip namazların dışında kalan bütün namazları ifade eder. Sünnet namazlar da bu kapsamda sayılır.

Bir kimsenin namaz ibadeti ile yükümlü olması, farz veya vacip bir namazın bir kimsenin zimmetinde sabit olup ondan sorumlu tutulması için o kimsede bazı şartlar aranır. Bu şartlar şunlardır: Müslüman olmak, bülüğ (erginlik) çağına ulaşmak ve akli melekelerin yerinde olmasıdır.

Namazın Farzları

Namazın farzları on ikidir. Bunlardan altısı namaza başlamadan önce, altısı da namazın içinde bulunması gerekir. Namaza başlamadan önce bulunması gereken farzlara namazın şartları, namazın içinde bulunması gereken farzlara da namazın rükünleri denir.

Namazın şartları; hadesten taharet, necasetten taharet, setri avret, istikbal- i Kible, vakit, niyettir.

Hadesten taharet: Namaz kılacak kişinin vücudunu kirlerden arındırmasıdır.

Necasetten taharet: Namazın geçerli olabilmesi için bedende, elbisede ve namaz kılınacak yerde necis yani dinen pis sayılan ve namazın sıhhatini engelleyecek miktara ulaşan necis maddelerin bulunmaması şarttır.

Setri avret: Örtülmesi farz olan, başkalarının bakması câiz olmayan uzuvların örtülmesidir.

İstikbal-i Kible: Müslümanların kiblesi olan Kâbe-i Muazzama'ya doğru yönelmek demektir.

Vakit: Bir namazın vakti girdiğinde kılınmasıdır. Örneğin sabah namazı imsak vaktinden güneşin doğuşuna kadar kılınmalıdır.

Niyet: Sırf Allah rızası için namaz kılmayı istemeyi ve hangi namazı kıldığının bilincine varmayı ifade eder. Niyet ettim niyet eyledim vakit namazını kılmaya diyerek namaza başlamaktır.

Namazın rükünleri; İftitah tekbiri, kıyam (ayakta durma), kıraat, rüku (eğilmek), secde, ka'de-i ahire (son oturuş).

İftitah (başlangıç) tekbiri: Namaza başlarken alınan tekbirdir. Bu, kişinin kendi işitebileceği bir sesle "Allahu ekber" demesini ifade eder ki, "Allah en büyüktür" anlamına gelir.

Kıyam : Kibleye karşı el bağlayıp ayakta durmaktır.

Kıraat: Kur'ân'dan Fâtiha sûresini ve buna ilâve olarak bir sûre veya birkaç ayet okumaktır.

Rüku: Ayakta iken eğilip üç kere sübhâne rabbiye'l-azîm demesidir.

Secde: Namaz kılan kimsenin rükûdan sonra kıyama geçmesi ve hemen arkasından yere kapanarak Sübhâne rabbiye'l-a'lâ demesidir.

Ka'de-i ahire: Namazın son rekatından sonraki son oturuşunda tahiyât okumaktır.

Kıyam, kıraat, rükû ve secdenin tamamlanması ile bir rek'at tamamlanmış olur.

Namazın Vacipleri, Sünnetleri ve Âdâbı

Namazın farzları gibi bazı vacipleri de vardır. Hanefî fıkıh âlimlerinin vacip olarak kabul ettikleri hususların bir kısmı diğer mezheplere göre farz, bir kısmı da sünnet olarak nitelendirilmiştir. Bu vaciplere riayet ile namazın farzları tamamlanmış, noksanları telâfi edilmiş olur. Hanefiler'e göre Namazın Vacipleri şunlardır;

1. Namaza "Allahu ekber" gibi tekbir ifade eden bir cümle ile başlamak. (Şâfiî, Mâliki ve Hanbelî mezheplerinde farzdır.)
2. Fâtiha sûresini okumak (diğer üç mezhepte her rek'atta okumak farzdır).
3. Farz namazların ilk iki rek'atında, vacip, sünnet ve nâfile namazların her rek'atında Fâtiha'dan sonra kısa bir sûre veya buna denk miktarda ayet veya ayetler okumak (Sûre eklemek anlamında "zamm-ı sûre" denen bu işlem diğer mezheplerde sünnettir).
4. Fâtiha'yı zamm-ı sûreden önce okumak. Farz namazlarda farz olan kıraati, ilk iki rek'atta yerine getirmek.
5. Tek başına namaz kılarken, öğle ve ikindi namazları ile gündüz vakti kılman nâfile namazlarda kıraati gizli yapmak.
6. İmam olan kimsenin, cemaatle kılman namazlardan sabah, cuma, bayram, terâvih, vitir namazlarının her rekatında, akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekatlarında kıraati açıktan yapması, öğle ve ikindi namazlarının bütün rekatlarıyla akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının da son iki rekatında kıraati içinden yapması vaciptir.
7. Secdede sadece alm ile yetinmeyip alın ile birlikte burnu da yere koymak.
8. Üç ve dört rek'atlı namazların ikinci rekatının sonunda oturmak (ka'de-i ulâ).
9. İlk ve son oturuşlarda tahiyatı okumak.
10. Namazın farzlarında sıraya (tertib) riayet etmek.
11. Namazın sonunda sağ ve sol taraflara selam vermek. Ancak, Hanefiler'de bir görüşe göre, sağ tarafa selam vermek vacip, sol tarafa selam vermek ise sünnettir.
12. Ta'dîl-i erkâna riayet etmek. Bu, Ebû Yusuf ve diğer üç mezhebe göre farzdır.
13. Vitir namazında kunût duasını okumak ve kunût tekbirini almak.
14. Bayram namazlarına mahsus üçer ilâve tekbir almak.
15. Sehven farzın geciktirilmesi ve vacibin terk veya geciktirilmesinden dolayı sehiv secdesi yapmak.
16. Namazda okunan secde ayetlerinden dolayı tilâvet secdesinde bulunmak.

Namazda dinen yapılması farz ve vacip derecesinde olmaksızın yapılması istenen fiiller vardır ki bunlara namazın sünnetleri denir. Bunların terki namazı bozmaz ve sehiv secdesini gerektirmez; fakat bunlara sürekli riayet etmek, Peygamber (sav)'in yolunu izlemede titizlik gösterme anlamını taşır. Hanefiler'e göre namazın sünnetlerinin başlıcaları şunlardır:

1. Beş vakit farz ve cuma namazında ezan okumak ve kâmet getirmek.
2. İftitâh tekbirinde elleri yukarı kaldırmak.
3. Kıyamda sağ eli sol el üzerine koymak.
4. Namazların başlangıcında Sübhâneke'yi içinden okumak.
5. Rükûya ve secdeye giderken, secdeden kalkarken "Allahu ekber" demek ve rükûdan kalkarken "Semi'allahu İlmen hamideh" demek.

6. Rükûda en az üç defa "Sübhâne rabbiye'l-azîm" ve secdeelerde en az üç defa "Sübhâne rabbiye'lalâ" demek.
7. Kıyamda bir özür yoksa iki ayak arasını dört parmak kadar açık bulundurmak.
8. Rükûda incikleri (diz'in arkasını) dik ve sırtı düz tutmak ve parmak aralıkları açık olduğu halde dizleri tutmak.
9. Secdeye giderken önce dizleri, sonra elleri, sonra yüzü yere koymak.
10. Secde oturuları ile teşehhüd oturularında sol ayağı yere yatırıp üzerine oturmak, sağ ayağı ise dikmek ve ayak parmaklarını kibleye yöneltmek.
11. Ka'de ve celselerde (secde oturularında) elleri parmaklar az açılarak uyluklar üzerine koymak.
12. Secdede karnı uyluklardan, dirsekleri yanlardan ve dirsekleri yerden uzak tutmak.
13. Tahiyat esnasında "Lâ ilâhe" denirken sağ elin şehâdet parmağını kaldırmak; bu halde başparmak ile orta parmak halka edilir ve diğer iki parmak yumruk halinde bükülür.
14. Farz, vacip ve müekked sünnetlerin son oturuşu ile gayri müekked sünnet ile nâfile namazların her oturuşunda tahiyattan sonra Hz. Peygamber (sav)'e ve âline salât ü selam okumak.
15. Her namazın son oturuşunda selam vermeden önce Kur'ân'da bulunan veya hadislerde yer alan dualardan okumak.
16. Namazın sonunda selam verirken yüzü önce sağ tarafa, sonra da sol tarafa çevirmek.
17. Kur'ân-ı Kerim'i namazda sırasıyla okumakta bir sakınca yoktur.

Namaz kılarken yerine getirilmesi faziletli kabul edilen ve namazı âdâbı olarak isimlendirilen bazı davranışlar vardır ki bunlara uyulması daha fazla sevap kazanmaya sebep olur. Namazda Allah'ın huzurunda durulduğunun farkında olarak huşû ve tevazu halinde bulunmak bir namaz âdâbıdır.

Namazın Mekruhları, Namazı Bozan Durumlar, Namazı Kesme (Bozma) Durumları ve Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Vakitler

Namaz kılarken, namazı geçersiz yapmamakla birlikte yapılması dinen hoş karşılanmayan ve namazın faziletini azaltan söz, fiil ve davranışlara "namazın mekruhları" adı verilir. Hanefiler'e göre mekruh olarak nitelendirilip namazın faziletini azaltan davranışların bazıları şunlardır:

1. Namaz kılarken bir özür bulunmaksızın yere, direğe, duvara, değneğe dayanmak;
2. Namazda bir özür bulunmaksızın birkaç adım yürümek.
3. Namazdan önce veya namaz esnasında erkekler için elbiselerinin kollarını dirseklere doğru toplamak.
4. Namazda secdeye giderken dizleri yere koymadan elleri yere koymak.
5. Namazda elbise, beden veya sakalla oynamak.

Namaz esnasında yapılmaması yani kaçınılması gereken durumlar vardır ki, bunlara "namazın müfsidler" adı verilir. Bunlardan birinin bulunması halinde de namaz geçersiz yani fâsid/bâtıl olur. Hanefiler'e göre başlanmış bir namazı bozan durumların başlıcaları şunlardır:

1. Namazda konuşmak.
2. Yemek, içmek.
3. Özürsüz olarak kiblede başka bir yöne dönmek.
4. Kahkaha ile gülmek.

Namazı bozmak bazı durumlarda vacip, bazı durumlarda müstehab, bazı durumlarda da câiz olabilir. Hiç şüphesiz, namaz kılanın kendisi veya başkası için can ve mal kaybının veya tehlikesinin söz konusu olduğu durumlarda başlanmış bir ibadetin bozulması vacip olur. Mesela, bir yangını söndürmek, acil bir hastayı hastaneye götürmek ve yırtıcı bir hayvanı savmak için namazı bozmak gibi.

Bazı vakitler vardır ki, bu vakitlerde namaz kılmak yasaklanmıştır. Bu vakitlere "mekruh vakitler" veya "kerahet vakti" denir ve şunlardır:

1. Güneşin doğmasından bir veya iki mızrak boyu yükselmesine kadar olan vakit.
2. Güneşin tam tepe noktasında bulunduğu zamandan öğle namazı vakti girdiği zamana kadar olan vakit.
3. Güneşin sararıp gözleri kamaştırmaz bir hale gelmesinden batmasına kadar olan vakit.

Kur'ân Öğrenme ve Okuyanın Hataları

Her Müslümanın namazı câiz olacak miktarda Kur'ân-ı Kerim'den ayet ve sûreler ezberlemesi farz-ı ayındır. Kur'ân-ı Kerim'den ayet ve sûreler ezberlemesi farz-ı ayındır. Fâtiha sûresi ile diğer bir sûreyi ezberlemesi ise, vaciptir ki, bununla namazın bir rüknü olan kıraat farzı da yerine getirilmiş olur.

Kur'ân-ı Kerim'i okumadaki bir hataya, okuyanın sürçmesine "zelletü'l- kârf" denir. Kur'ân-ı Kerim'in bir kelimesi kasden değiştirilir ve bununla da anlam değişirse, böyle bir okuyuşla namazın bozulacağı konusunda görüş birliği vardır.

Ezan ve Kamet

Ezan, sözlükte bildirmek demektir. Dinî terim olarak ise ezan, farz namazların vaktinin girdiğini bildirmek için, yüksek sesle okunan, belirli mübarek sözleri ifade eder.

Ezanın meşruiyeti Kur'ân, Sünnet ve icma ile sabittir. Hanefî mezhebindeki yaygın kanaate göre ezan erkekler için vacip derecesinde sünnet-i müekkededir. Ezan okuyan kişiye müezzin denir.

Ezan sesini duyan her Müslümanın, ezana icabet edip her bir cümlede müezzinin okumasının ardından onun sözlerini tekrar etmesi müstehaptır.

Cemaatle Namaz İmâmet ve Mescid

Sözlükte, "cemaat", insan topluluğu demektir. Fıkıhta ise, cemaat, içlerinden birini imam yapıp birlikte namaz kılan topluluğu ifade eder. Cemaatle kılman namazda kendisine uyulan kişiye imâm ve bu kişinin görevine de imâmet denir. İmama uymaya "iktidâ", "ittibâ" adı verilir ki, bu kişiye de muktedî, müttebi, me'mûm ve mü'tem gibi adlar verilir. Tek başına namaz kılana da münferid denir. Sözlükte, "yetişen", "kavuşan" anlamına gelen müdrîk kelimesi, fıkıh terimi olarak namazın başından sonuna kadar imama uyup bütün rek'atları onunla birlikte kılan kimseyi ifade eder. İmama ilk rek'atm rükûunda yetişen kimse de müdrîk adını alır. Namaza imamla birlikte başladığı halde kendisinde uyku, dalgınlık, aşırı kalabalıktan dolayı sıkıntı veya abdestin bozulması gibi bir durum meydana gelmesi sebebiyle namazın tamamını veya bir kısmını imam ile kılamayan kimseye lâhik denir.

Cemaatle namaz kılmak, ezan gibi, İslâm'ın sembol (şîar) hükümlerinden biridir. Cemaatle kılman namaz ile Müslümanların birliği, birbirlerine bağlılığı gösterilmiş olur, Müslümanlar arasında sevgi ve dayanışma duygusu uyanır, bilmeyenler bilenlerden istifade eder.

Peygamber (sav) Efendimiz, namazda safların düzgün ve sık olmasına büyük bir önem vermiş ve Müslümanları günde beş defa Allah'ın huzurunda bir araya getiren namazın belirli bir düzen içinde kılınmasının esaslarını bildirmiştir.

Namazda imam olmak ve imamlık etmek için aranan başlıca şartlar şunlardır: Müslüman olmak, bâliğ olmak, akıllı olmak, namazın câiz olabileceği kadar sûre ve ayeti ezberden okuyabilmek, erkek olmak ve özürsüz olmamak.

İmam olan kişinin, cemaat içinde yaşlı, hasta ve ihtiyaç sahiplerinin bulunduğunu dikkate alması ve cemaate ağır gelecek şekilde namazı uzatıp insanları cemaatten uzaklaştıracak davranışlardan kaçınması gerekir. Öte yandan imamın, namazı usûl ve âdâbına uygun olmayan bir tarzda acele kıldırması da mekruhtur. Cemaatle namaz kılan kişinin, hem namaza hem de imama uyduğuna niyet etmesi gerekir.

Mescid, cami; Müslümanların ibadet etmelerine tahsis edilmiş mekânı, Allah'a ibadet edilen yeri (mâbet) ifade eder. Mescitlerin büyüğüne ise câmi adı verilir. Câmi, sözlükte toplayan, bir araya getiren anlamına gelir ki, bu, el-mescidü'l-câmi' (büyük cemaatleri toplayan mescid) tamlamasının kısaltılmış şeklidir. Mescidler, tevhid inancının sembolü olan Kâbe'nin bir şubesi olup buralarda yalnız Allah'a ibadet edilir. Bu yüzden mescitlerin büyük bir şerefi ve fazileti vardır.

Namaz kılınacak yerin temiz olması namazın şartlarından biri olduğu için cami ve mescitlerin temiz tutulması müminler üzerine başta gelen bir görevdir.

Bir kişinin kendi mahalle mescidinde namaz kılması, mahalle sakinlerinin birbirleriyle kaynaşmasını sağladığı için başka mescidlerde namaz kılmasından daha faziletlidir. Bununla birlikte, bu kişinin daha bilgili, daha liyakatli imamı bulunan başka bir mescidde namaz kılması bilgisinin artmasını sağlayacağı için daha faziletlidir.

Namazların Kazası

Bir namazı vaktinde kılmaya “edâ”, herhangi bir sebeple bozulan bir namazı yeni baştan kılmaya “iâde”, vaktinden sonra kılmaya da “kazâ” denir. Vaktinde kılınmayan beş vakit namazın kazâsı farzdır. Vitr namazının kazâsı da vaciptir. Mazeretsiz kılınmayan kazâyâ kalmış namazların evde kılınması daha iyidir. Çünkü günahları gizleyip teşhir etmemek ve böylece yaygınlaşmasını önlemek gerekir.

www.aof.com.tr